

Müasir dövrdə, xüsusilə qloballaşma şəraitində, etnik, irqi, dini və ya mədəni müxtəlifliklərin mövcud olmayan ölkəni tapmaq qeyri-mümkündür. Dünyanın hər bir ölkəsində qeyd olunan müxtəlifliklərə rast gəlinir. Bu müxtəlifliklər hər bir xalqın həyatında əhəmiyyətli rol oynayır. Ümumiyyətlə, multikulturalizm məfhumu nədir? Belə məfhumu açıqlamaq üçün birinci növbədə onun iki söz birləşməsindən ibarət olduğunu qeyd edib, yəni "multi və kultura" (latin dilindən tərcümədə - çoxmədəniyyətlik mənasını bildirir). Çox mədəniyyətlik dedikdə isə ilk növbədə etnik, irqi, dini və mədəni müxtəlifliklər və onların əsasını təşkil edən dəyərlər nəzərdə tutulur. Buna görə də sözün geniş mənasında müasir dövrdə, bütün dövlətlər multikulturaldır.

Multikulturalizmin bir sosial hadisə kimi təqdim edilməsi onun formalaşma və inkişaf mərhələlərində, yəni siyasətə, iqtisadiyyata, mədəniyyətə, mənafeəyə ictimai şəüurun müxtəlif formalarına təsiri müəyyən edilir.

Cəmiyyətdəki etnik-mədəni müxtəlifliyin qorunmasına yüksək önəm verən Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyev deyirdi: "Dövlət, ölkə nə qədər çox xalqı birləşdirsə, bir o qədər zəngin olur, çünki onların hər biri ümumdünya mədəniyyətinə və sivilizasiyasına öz töhfəsini verir!"

Multikulturalizmin cəmiyyətdə vətəndaşların həyat tərzinə çevrilməsi onun inkişafının ən yüksək mərhələsidir. Azərbaycan tarixinin bütün mərhələsində onun ərazisində yaşayan müxtəlif xalqların nümayəndələrinə xoş münasibət bəsləmiş, onların etnik, dini və mədəni dəyərlərinə nəinki dözümlülük nümayiş etdirmiş, həmçinin hörmətlə yanaşmışdır.

Üzeyir bəy Hacıbəylinin yaradıcılığında multikulturalizm

Digər nümunəvi xalqlardan fəqli olaraq, Azərbaycan xalqı onlarla daim sülh və əmin-amanlılıq şəraitində yaşamışdır. Multikulturalizmin Azərbaycan xalqının həyat tərzinə çevrilməsi ilə bağlı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev IV Ümumdünya Mədəniyyətlərarası Dialoq Forumunun açılış mərasimində aşağıdakıları söyləmişdir: "Azərbaycanda multikulturalizm dövlət siyasətidir. Eyni zamanda bu, bizim həyat tərzimizdir. Multikulturalizmin nisbətən yeni və çətin tələffüz edilən termin olmasına baxmayaraq, multikulturalizm ideyaları hər zaman ölkəmizdə mövcud olmuşdur. Tarixi dövərdən və siyasi sistemdən asılı olmayaraq, xalqımız hər zaman istər ölkədə, istərsə də onun hüdudlarından kənarında multikulturalizmi fəal müdafiə və təsdiq etmişdir."

Azərbaycan musiqi mədəniyyəti multikulturalizm əməlləri ilə zəngindir

Üzeyir Hacıbəylinin yaradıcılığı multikulturalizm əməllərini müxtəlif

cəhətdən əks etdirirək, musiqi irsində onların dolğun ifadəsini öne çəkmişdir. Bu baxımdan onun "O olmasın, bu olsun" (1911) musiqili komediyası gözəl nümunədir. Əsərin əsas qəhrəmanları - Məşədi İbad, Rüstəm bəy, Sərvər, Gülnaz, Sənəm obrazlarının fərdi musiqi xarakteristikaları ilə yanaşı, Bakı mühitinin təsiri mühüm əhəmiyyətə malikdir.

Əsərin məzmununda müxtəlif millətlərin təsirinə özündə əks etdirən, müxtəlif dillərdə və ləhcələrdə danışan qəhrəmanlar: qəzetçi Rza bəy - türk, intelligent Həsən - fransız və rus, hambal - iranlı, Həsənqulu bəy - milli danı-

dur. 100 ildən artıqdır ki, iki gəncin - Əsgəriə Gülçöhrənin romantik komediyası və filmi Azərbaycan musiqisinin dünya miqyasında bir elçisinə çevrilərək, xalqlar arasında sülh, vəhdət yaradan əsas missiyasını həyata keçirir.

"Koroğlu" operasında isə Ü.Hacıbəyli xalq qəhrəmanı Koroğlunun obrazını yaradarkən, onun Qafqaz xalqları arasında məşhur olmasını, onlara köməyini və xalqı zülmkarlardan xilas etməsini təsvir etmişdir.

Operanın III pərdəsində - Çənlibel səhnəsində Koroğlunun təkəcə azərbaycanlılar üçün deyil, digər millətlərin nümayəndələri üçün də xilaskar timsa-

şiq tərzini ilə diqqəti cəlb edir. Ü.Hacıbəyli bunları təsvir etməklə, əslində, Bakının çoxmillətli mühitində müxtəlif dillərin və mədəniyyətlərin qarşılıqlı təsirinə göstərmişdir.

Üzeyir Hacıbəylinin "Arşın mal alan" (1913) musiqili komediyası məzmununa görə dərin milli xüsusiyyətlərlə fəqlənərək və sevilərək, dünya musiqi arenasına çıxan və Azərbaycan musiqisini Ü.Hacıbəylinin yaradıcılığında dünya miqyasında təənnüm edən ilk əsər olmuşdur. "Arşın mal alan" bir çox dillərə - türk, rus, gürcü, ingilis, fars, çin, polyak, bolqar və s. tərcümə olunaraq, Nyu - York, Paris, London, Pekin, Varşava, Qahirə, Ankara, Sofiya və s. digər şəhərlərdə tamaşaya qoyulmuşdur. 1945-ci ildə çəkilmiş "Arşın mal alan" filminin isə nümayiş coğrafiyası daha geniş olmuşdur.

Baş rollarda dahiyənə sənətkarlarımız Rəşid Behbudovun və Leyla Bədirbəylinin çəkildiyi bu film dünya xalqlarının dillərində dublyaj edilərək 130 ölkədə böyük uğurla nümayiş olunmuş-

linda olması, Koroğlunun adını tutub uzaq ellərdən gələn insanların ruh yüksəkliyi ilə qarşılaşması və onun haqq işinə inamı öz əksini tapmışdır. Burada da multikulturalizm əməlləri özünü göstərir, azərbaycanlıların digər xalqlarla əmin-amanlılıq şəraitində yaşamağa çalışması, onlara kömək göstərməsi, demək olar ki, milli-mənavi irsində təənnüm olunmuşdur.

Ü.Hacıbəylinin yaradıcılığında bəhrələnən Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin nümayəndələrinin də əsərlərində multikulturalizmin müxtəlif təzahür aspektləri ilə qarşılaşırıq. Onlardan Q.Qarayev "Yeddi gözəl" (1952) baletində Nizaminin cyniadlı motivlərinə əsaslanmışdır.

F.Əmirovun yaradıcılığında "Min-bir gecə" baletinin timsalında multikulturalizm əməllərinin təzahürləri özünü əyani şəkildə göstərir.

*Ə. Sədaqət Ağayeva,
Üzeyir Hacıbəyli adına Bakı
Musiqi Akademiyasının əməkdaşı*